

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті проаналізовано зміст освіти, який базується на принципах гуманізації, гуманітаризації, безперервності, відкритості, диверсифікації, віртуальності і орієнтується на випереджаюче відображення проблем розвитку суспільства, виробництва, науки, культури, інших галузей соціальної практики. Розглянуто традиційну та безперервну системи мовної освіти, починаючи з визначення мети й закінчуючи очікуваними результатами. Описано структуру Єдиної європейської програми, яка окреслює освітню траєкторію, починаючи зі шкільного рівня і закінчуючи перепідготовкою та додатковим навчанням дорослих.

Ключова слова: іноземні мови, неперервне навчання, Європейський Союз, компетенція, іншомовна освіта, диверсифікація.

Постановка проблеми. Процес глобалізації охоплює усі галузі нашого життя, у тому числі й освіту. Комісія Європейського союзу приділяє значну увагу зміні системи освіти в цілому і навчання іноземним мовам, зокрема, для того, щоб відповідати викликам часу. В умовах становлення української системи освіти, яка б задовольняла потреби суспільства та відповідала світовим стандартам підготовки фахівців, особливого значення набуває вивчення та використання зарубіжного досвіду організації освіти у світлі ідей її неперервності. Так, Європейська комісія у 2000 році стала ініціатором створення загальноєвропейської системи освіти впродовж життя. Був створений проект Меморандуму неперервної освіти, який визначав політику ЄС у цій галузі, а також стратегію освіти на різних рівнях суспільного життя людини [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Британський дослідник Б. Йекслі вперше окреслив ідею ціложиттєвого навчання у своїй праці «Освіта впродовж життя» (1929). У 1926 році у США вийшла друком праця Е. Ліндемана «Значення освіти для дорослих», де автор запропонував нові підходи до освіти («освіта – це життя»). Саме на основі цих двох праць, на думку багатьох дослідників, і була сформована на початку ХХ ст. інтелектуальна основа для всебічного уявлення про освіту як неперервний процес, який відбувається у нашому житті. Більш сучасну концепцію неперервності освіти запропонував П. Ленгранд у 1965 році. Він вважав, що застосування на практиці поняття «освіта впродовж життя» досить серйозно змінило теорію і практику навчання. По суті, людина могла отримати університетську освіту маючи лише певний кваліфікаційний рівень або високі інтелектуальні здібності, що нерідко означало її приналежність до певного соціального класу. Це дозволило змістити акцент з елітарності до реалізації ідеї освіти для всіх [2].

Відмітимо, що питання освіти впродовж життя наразі є дуже актуальним як у міжнародному, так і вітчизняному просторі. Серед українських дослідників особливо хочемо підкреслити внесок у розроблення цієї проблеми таких науковців, як: І. Зязюн (інтелектуальний творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти), О. Матвієнко (принципи становлення системи неперервної освіти як глобальна тенденція), Н. Ничкало (неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія), Л. Пуховська (навчання впродовж життя як пріоритетний напрям Болонського процесу у наступному десятиріччі), М. Степко, Б. Клименко, Л. Товажнянський (Болонський процес і навчання впродовж життя) та інші. Серед зарубіжних науковців, які цікавились окресленою проблемою, на увагу заслуговують: Б. Асклін (навчання протягом життя та вища освіта), М. Дехлен (ціложиттєве навчання

для подальшого трудового життя), Т. Еріксон (тенденції в структурі безперервного навчання в умовах децентралізованої економіки), П. Ліндрос (стратегії ціложиттєвого навчання в університетах), Е. Пантзар (еволюція освіти впродовж життя), С. Тахвайнен (самотивація як запорука ціложиттєвого навчання) та ін.

Мета статті – охарактеризувати політику Європейського Союзу у галузі неперервної освіти та зокрема навчання іноземних мов у її контексті.

Виклад основного матеріалу. Реалізація принципу навчання впродовж усього життя є важливою складовою Болонського процесу, тенденцією і стратегічним напрямком розвитку світової освіти в цілому. При цьому важливе місце відводиться навчанню іноземних мов. У зв'язку із посиленням впливу гуманізації та гуманітаризації на освітні процеси, змінилися зміст і методичні підходи до навчання іноземних мов. Якщо раніше освіта була переважно спрямована на документальний результат (одержання атестата, диплома, ступеня), то тепер вона орієнтується на безперервний процес, який продовжується протягом усього життя [3].

Основною метою навчання іноземних мов Рада Європи визначає формування комунікативної компетенції. Вона виокремлює декілька її складових:

1. Лінгвістична компетенція – це володіння знанням про систему мови, про правила функціонування одиниць мови і здатність за допомогою цієї системи розуміти чужі думки і висловлювати власні судження в усній та писемній формах.

2. Соціолінгвістична компетенція визначає знання способів формування і формулювання думок за допомогою мови.

3. Соціокультурна компетенція передбачає знання учнями національно-культурних особливостей соціальної та мовної поведінки носіїв мови: їхніх звичаїв, етикету, соціальних стереотипів, історії та культури, а також способів використання цих знань у процесі спілкування.

4. Стратегічна компетенція – це компетенція, за допомогою якої учень може заповнити прогалини у знанні мови, а також мовному і соціальному досвідах спілкування в іншомовному середовищі.

5. Соціальна компетенція виявляється у бажанні та вмінні вступати у діалог з іншими людьми, у здатності орієнтуватися в ситуації спілкування і будувати висловлювання відповідно до комунікативних намірів мовця та ситуації [5].

Російська дослідниця Є. Соколова порівняла традиційну та неперервну системи мовної освіти, починаючи від визначення мети й закінчуючи очікуваними результатами (див. табл. 1) [4].

Таблиця 1

Різниця між традиційною та безперервною системами неперервної іншомовної освіти

Аспект розгляду	Традиційна система освіти	Система неперервної освіти
Цілі освіти	Орієнтація на оволодіння усіма видами мовної діяльності – читанням, письмом, вивчення іноземних мов як допоміжного засобу в професійній діяльності.	Формування вторинної мовної особистості, тобто такого рівня володіння іноземною мовою, який притаманний носію мови з точки зору можливостей у процесі спілкування відображати засобами мови навколишню дійсність і досягати певних цілей. Орієнтується на

		формування комунікативних компетенцій й активні методики викладання.
Зміст освіти	Зміст – це певний обсяг знань, умінь і навичок, які повинні бути засвоєні учнями для подальшого застосування (граматико-перекладний метод).	Зміст навчання включає в себе такі основні компоненти: <ul style="list-style-type: none"> - галузі комунікативної діяльності, теми, ситуації та програми їхнього розвитку, комунікативні та соціальні ролі, мовний матеріал (тексти, мовні зразки тощо.); - мовний матеріал, правила його оформлення і навички користування ним; - комплекс спеціальних (мовних) умінь, що характеризують рівень практичного оволодіння іноземною мовою як середовищем спілкування; - систему знань національно-культурних особливостей і реалій країни досліджуваної мови; - навчальні й адаптивні вміння.
Методи і форми освітньої діяльності	Учень – це об'єкт одностороннього впливу педагога, роль якого зводиться до доступного роз'яснення пізнавальної інформації. Домінують інформаційно-репродуктивні методи навчання, що мають описовий характер. Проблемні та практичні методи використовуються основному для ілюстрації і наочності, домінує відтворення зразків минулого досвіду. Переважно використовуються індивідуально-колективні форми організації навчання, де кожен учень освоює матеріал самостійно, але з однаковим темпом для всієї групи учнів.	Учень переважно є суб'єктом навчального процесу. Педагог виконує функції організатора навчання, що покликаний на ділі забезпечити індивідуальний підхід в навчанні. Домінують продуктивні, активно-творчі методи навчання, що пропонують самостійну і творчу діяльність проблемно-практичного характеру, метою якого є надати не тільки знання, але й досвід їхнього самостійного набуття. Навчання будується за колективно-індивідуальним принципом, де кожен учень має можливість рухатися вперед своїм темпом, освоюючи необхідний зміст і технології відповідно до державного освітнього стандарту.
Результат	Учень підготовлений лише до виконання конкретних	Розвивається особистість, підготовлена до універсальної

	соціально-виробничих функцій	діяльності, що має сформовані пізнавальні запити і духовні потреби, здатна самотійно задовольняти їх.
--	------------------------------	---

Традиційна система освіти спрямована на передачу (input) знань, навичок і вмінь, а система безперервної освіти має за мету отримати адекватний результат (output) на основі конструктивістського підходу, тобто спрямована на активний, цілеспрямований процес конструювання знань. Безперервне вивчення мов означає їхнє вивчення на будь-якому етапі життя, як в межах освітньої системи, так і поза нею.

У 2012 році Європейський союз представив Єдину програму освіти впродовж життя, де окреслено освітню траєкторію, починаючи зі шкільного рівня. Ця програма складається із таких малих програм, як:

- 1) Коменіус (Comenius) – шкільна освіта;
- 2) Еразмус (Erasmus) – вища освіта і підвищення кваліфікації;
- 3) Леонардо да Вінчі (Leonardo da Vinci) – початкова та професійно-технічна освіта;
- 4) Грундтвіг (Grundtvig) – перепідготовка і додаткова освіта, усі форми навчання дорослих;
- 5) Межсекторіальна (Transversal) програма – 4 ключових напрямки – розробка політики, навчання мов, нові інформаційно-комунікаційні технології ІКТ і розповсюдження результатів;
- 6) Жан Моне (Jean Monnet) – 3 ключових напрямки – практичний, європейські інституції, європейські асоціації [5].

У матеріалах Європейської комісії відзначаються такі нові тенденції, покликані забезпечити успіх освітньої політики, як: диверсифікація, віртуалізація, відкритість. Диверсифікація розглядається як інструмент, що дозволяє особистості в будь-який час і з будь-яким рівнем мовної освіти отримати нові знання в лінгвістиці. Горизонтальна диверсифікація передбачає розширення галузь діяльності і може успішно реалізовуватись на усіх освітніх рівнях системи. Концентрична диверсифікація відкриває можливість доповнення іншомовної освіти новими методичними підходами та прийомами, розширення шляхом впровадження інноваційних технологій у пропоновані освітні програми. Багаторівнева диверсифікація – це безперервне іншомовне навчання з урахуванням вікових особливостей особистості і мінливих особистісних цілей і мотивацій [6].

Окрім того, диверсифікація означає різноманітність методичних прийомів, застосованих викладачем залежно від рівня володіння мовою студента. Однією з основних рис освіти в постмодерністському світі є фрагментарний характер не тільки самої освіти, а й різноманіття наповнення груп учнів залежно від етнічного походження, соціального статусу й амбіцій. Очікування, що усі студенти в класі будуть мати однаковий рівень володіння іноземною мовою або захочуть вивчати одну і ту саму іноземну мову, поступаються новим підходам, які дозволяють навчати персоналізовано. Така тенденція ще більше акцентує необхідність розвитку автономії студента і вимагає різноманітності навчальних матеріалів.

Важливим інструментом диверсифікації як індивідуалізації мовної освіти є впровадження інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) в іншомовне навчання. Європейський проект віртуальної мовної освіти V- Lang «Creative and Open Language Training in Virtual Worlds» (Віртуальне навчання мови «Креативне і відкрите навчання мові у віртуальних світах») є складовою частиною міжсекторіальної програми. Основною метою проекту є створення віртуального 3D простору, присвяченого вивченню іноземних мов. З однієї сторони, проект підтримує викладачів

у вирішенні проблем, що стосуються сучасних засобів навчання, з іншої сторони, пропонує сучасну і привабливу можливість вивчати мови. Проект V-Lang спрямований на просування інноваційних форм навчання іноземних мов за допомогою застосування інформаційно-комунікаційних технологій у створенні та впровадженні мовних курсів [6].

Ще одним кроком вперед у технологічному аспекті стане запровадження мобільних технологій, які вже зараз знаходяться в тренді мовного навчання. MALL (мобільні засоби) витісняють CALL (комп'ютерні засоби) навчання мовам [7].

На сьогодні студенти використовують усі можливості, щоб виразити себе і показати знання за допомогою сучасних технологій. Викликом для викладача XXI століття є пошук і удосконалювання інформаційно-комунікативних шляхів для творчого освоєння мов студентами, оскільки в сучасному світі вони стають творцями, а не просто споживачами освітніх технологій. У матеріалах ЄС підкреслюється, що система освіти в майбутньому перетвориться на інтерактивну і таку, що дає позитивні емоції середовищу, заснованого на інноваційних технологіях. Надалі це забезпечить доступність інформаційних ресурсів для дистанційної освіти і знизить вартість навчання.

Висновки. Мультилінгвізм є величезним внеском у ключові європейські цінності – демократію, рівність, прозорість освітньої політики на будь-якому рівні та здорову конкуренцію. Мовна освіта зазнає трансформаційних змін – як за змістом, так і за формою. Авторитарна модель навчання поступається більш м'якому навчанню у співпраці. Студенти як і раніше потребують наставництва, але на сьогодні вони освоюють освіту через нові технології, які не були доступними їхнім батькам і вчителям.

Н сьогодні мовне навчання докорінно відрізняється від лінгвістичної освіти середини і кінця минулого сторіччя. Вивчення граматики і механічне запам'ятовування слів більше не є метою навчання; мова використовується як інструмент комунікації. Нова концепція навчання мов є особистісно-зорієнтованим навчанням у співпраці на основі методичних підходів і сучасних технологій, що розвиваються і ускладнюються.

Література:

1. A Memorandum on Lifelong Learning, Commission of the European Communities, [Electronic resource]. – Brussels, 30.10.2000 SEC (2000) 1832. URL: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>
2. Доступность высшего образования в России / отв. редактор С. В. Шишкин. – М. : Независимый институт социальной политики. 2004. – 500 с.
3. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. [Electronic resource]. – European Commission Action Plan 2004-2006. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, of 24/07/2003 (COM (2003) 449 final). URL: http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf
4. Соколова Е.И. Политика ЕС в сфере непрерывного иноязычного образования [Электронный ресурс] / Е.И. Соколова / Непрерывное образование: XXI век. – Выпуск 2.– Режим доступа: <http://i1121.petrstu.ru/journal/atricle.php?id=2086>
5. The Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource] : Official Journal of the European Union on 30 December 2006/L394. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf
6. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity (2004-2006) [Electronic resource]. – URL: http://ec.europa.eu/languages/eu-language-policy/action-plan-for-languages_en.htm
7. An Action Plan 2004 – 2006. [Electronic resource]. – URL: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11068_en.htm

Л.О. Загоруйко

ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАНИЯ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Аннотация. В статье проанализировано содержание образования, основанного на принципах гуманизации, гуманитаризации, непрерывности, открытости, диверсификации, виртуальности и ориентируется на опережающее отражение проблем развития общества, производства, науки, культуры, других отраслей социальной практики. Рассмотрено традиционную и непрерывную системы языкового образования, начиная с определения цели и заканчивая ожидаемыми результатами. Описана структура Единой европейской программы, которая определяет образовательную траекторию, начиная со школьного уровня и заканчивая переподготовкой и дополнительным обучением взрослых.

Ключевые слова: иностранные языки, непрерывное обучение, Европейский Союз, компетенция, иноязычное образование, диверсификация.

L. Zagoruiko

TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES IN CONTEXT OF LIFELONG LEARNING THE EUROPEAN UNION

Annotation. The modern content of education based on the principles of humanization, humanitarization, continuity, openness, diversification, virtuality, which are oriented at the advanced reflection of the evolution problems of society, industry, science, culture, and other spheres of social practices had been analyzed. The new content of education called for continuity and multi-variability of general and professional education and focuses on the methodological component of education. Based on the European Union documents, the achievements of European countries in language learning communicative competency – linguistic, socio-linguistic, strategic, and social ones had been presented. Traditional and lifelong learning systems from goal-setting to the expected results were revealed. The structure of United European Program outlining the educational path from beginner level to adult professional learning was described. A new interpretation of the concept «the content of foreign languages education», caused by the changing objective situation in Europe and all over the world was considered. The most important studies and programs adopted by the European Council in the field of foreign languages education are presented and the modern trends in foreign languages learning had been analyzed.

Key words: foreign languages, lifelong learning, European Union, competency, foreign languages learning, diversification.